אלול

א. בנוגע לתקיעת שופר בחודש אלול הורה כ"ק מו"ח אדמו"ר (כפי שנדפס ב„היום יום"), „שבמשך היום (א' דר"ח) תוקעים להתלמד, ומתחילים לתקוע אחר התפלה מיום ב' דר"ח"[1].

ולכאורה צ"ב מאי האי ד„תוקעים להתלמד" במשך יום א' דר"ח, דלכאורה בכל אופן אינו מובן: אם אינו יודע לתקוע פשיטא שצריך להתלמד (ומאי קמ"ל) ואח"כ גם יתקע באותו היום: ובאם יודע מכבר — שוב אין צורך לתקוע (ביום א' דר"ח כדי) „להתלמד"?

בפשטות י"ל, שכוונת כ"ק מו"ח אדמו"ר היא להכריע בין הדיעות מתי מתחילים התקיעות דאלול — אם בא' דר"ח אלול (ל' מנחם אב) או ביום ב' דר"ח (א' אלול)[2] — ובזה ההכרעה, שהחיוב דתקיעות דאלול מתחיל מב' דר"ח, אלא שכדי לצאת ידי האומרים שמתחילים מא' דר"ח, „תוקעים להתלמד", היינו שתוקעים, אבל לא בתור חיוב, אלא רק להתלמד בלבד.

אבל צריך ביאור הלשון „תוקעין להתלמד", ולא בפשטות — תוקעין ולא תקיעה של מנהג, חובה וכיו"ב.

ולכן נראה, שיש ענין מיוחד בתקיעה שהיא „להתלמד" בלבד, ותקיעה זו שייכת ליום א' דר"ח אלול, כדלקמן.

ב. והנה ע"פ משנת"ל בהסברת ההנהגה ד„תוקעין להתלמד" — יש לחקור בקביעות דא' ר"ח אלול שחל בשבת (כמו בשנה זו*), שא"א לתקוע:

את"ל שהמנהג לתקוע להתלמד הוא בתור הכשר להתקיעות הבאות אח"כ (מיום ב' דר"ח) — הסברא נותנת, שבקביעות כזו, מתלמדים בערב ר"ח: אבל ע"פ משנת"ל ש(עיקר) הכוונה דהתקיעה של יום זה (א' דר"ח), היא לצאת ידי הדיעות שזהו זמן התחלת התקיעות דאלול (כי אז הוא התחלת המ' יום האחרונים שעלה משה להר)[3], הרי אין ענין לתקיעה זו בערב ר"ח אלול.

ועפ"ז בקביעות כזו — חסרה ההתחלה ד„תוקעין להתלמד".

אבל בפשטות י"ל שאין בזה חסרון — כי הוא כמו כל שבת שבחודש אלול, שאין בו כל תקיעה. ובפנימיות הענין, מובן הוא ע"פ ביאור רבינו הזקן בהא שאין תוקעים בראש השנה שחל להיות בשבת, שהטעם הפנימי לכך הוא, מפני שביום השבת אין צורך בתקיעת שופר (במדינה), כי מה שפועלים על ידי תקיעת שופר, נפעל בדרך ממילא על ידי השבת עצמה (שהיא מיקדשא ו־קיימא); והוא הדין בנדו"ד, התקיעות דחודש אלול, דמה שהתקיעות היו צריכות לפעול בשבת זו, נפעל בדרך ממילא על ידי השבת עצמה.

---

1) הדיעות בזה ראה נו"כ הטושו"ע או"ח סתקפ"א.

2) ראה מ"א שם סק"ב. ובארוכה — בהשלמת הר"נ מדובראוונא לשו"ע אדה"ז סתקפ"א (בקו"א).

3) ד"ה להבין המשנה .. יו"ט של ר"ה בלקו"ת דרושי ר"ה (נו, א ואילך); סידור שער התקיעות (רמ, ג ואילך). ובכמה דרושי רבותינו נשיאינו.

*) תשמ"ח — שנת הדפסת השיחה. המו"ל.

והטעם בפשטות: התקיעות דחודש אלול באות להזהיר את העם לעשיית תשובה[4], והרי ארז"ל דשבת אותיות תש"ב[5], והיינו שעצם יום השבת מביא האדם לידי תשובה [אלא שהתשובה דיום השבת היא מדריגה נעלית ביותר, „תשובה עילאה", שלמעלה מהזכרת עונות כו', כמשנ"ת בארוכה באגרת התשובה[6] ובכ"מ].

אבל ע"פ הנ"ל (סוף סעיף א') אין גלאַטיק (חלק) לבאר כן בנוגע להתקיעה דא' דר"ח אלול – כי אין הטעם לתקיעה זו[7] כדי להזהיר לתשובה, אלא, כמפורש בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר – כדי „להתלמד", ואיך יתכן לומר, שהשבת (מצד עצמה) פועלת ה„להתלמד"?

ג. ויש לומר הביאור בזה, בהקדם ביאור רבינו הזקן[8] בהמנהג שתוקעים ביום הכפורים אחר נעילה תקיעה אחת – שתקיעה זו היא ע"ד התקיעה ב„שופר גדול" דלעת"ל, דתקיעות דר"ה (שהם מאה קולות, ובכמה מיני קולות, תקיעה שברים תרועה) הן „שופר" סתם, אבל התקיעה הגדולה שתוקעים בסיום וחותם הימים נוראים, לאחרי תפילת נעילה דיוהכ"פ, שהיא תקיעה אחת פשוטה, הרי היא תכלית העילוי דתק"ש – מעין ה„תקיעה גדולה" דלעת"ל.

ביאור הדבר:

מבואר בכ"מ[9] שתוכנה הפנימי של תקיעה בשופר הוא – קלא פנימאה של הנשמה, שהיא צעקה פנימית ו„פשוטה", „קול פשוט" דוקא.

[וזהו הביאור (הפנימי) בההלכה[10] „כל הקולות כשרים בשופר" – כי עיקר ענין השופר הוא קול פשוט דוקא, ולכן אין נוגע „ציור" הקול, אלא עצם קול השופר].

וזהו ענין ה„תקיעה אחת" שתוקעים לאחרי תפילת נעילה, שהיא תקיעה אחת פשוטה, כי ענינה הצעקה הפנימית מעצם הנשמה שהיא למעלה מכל ענין של „ציור", אפילו מה„ציור" שבתשר"ת דר"ה שגם זה נק' קול פשוט לגבי קולות של כלי נגינה[11] [אלא שכדי להגיע לקול פשוט זה דיוהכ"פ, צריכים להקדים תקיעת מאה קולות דר"ה, ועי"ז באים אח"כ לתכלית העילוי בשופר, תקיעה אחת שבנעילת יוהכ"פ].

ד. והנה ע"פ הידוע בענין „כלל ופרט וכלל", דכשם שישנו ה„כלל" שבא לאחרי הפרטים, כך ישנו ה„כלל" שבא לפני וכהקדמה להפרטים, כן הוא גם בעניננו, שכשם שלאחרי פרטי מאה הקולות דר"ה באים ה„כלל" ותוכנו הכללי של שופר – תקיעה אחת פשוטה (קול פשוט דוקא) של נעילת יום הכפורים, הנה עד"ז הוא בהתחלת מ' הימים[12],

---

4) רא"ש ר"ה (בסופה), ראבי"ה שם (סתקמ"ב) וטור ר"ס תקפא – בשם פדר"א (פמ"ו. וראה הגהות הרד"ל שם סק"כ).

5) אגה"ת פ"ו.

6) שם. וראה לקו"ש חי"ד ע' 146.

7) אף שבכלל כל תקיעה מעוררת לתשובה וכמש"נ (עמוס ג, ו) אם יתקע גו' ועם לא יחרדו.

8) לקו"ת ר"ה ס, ג.

9) ראה משל הבעש"ט בהמשך וככה תרל"ז פ"ע (הובא ונת' לקמן ע' 183 ואילך). וראה דרושי ר"ה בלקו"ת, סידור (שער התקיעות), אוה"ת, ובדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז.

10) ר"ה כז, ב. רמב"ם הל' שופר פ"א ה"ז. טושו"ע (ודאדה"ז) סתקפ"ו ס"ו (סי"ח).

11) ראה סידור שם רמב, ב.

12) להעיר מרוקח סקי"ח שתוקעין כל מ' יום מר"ח אלול עד יוהכ"פ, ולכמה דיעות (ע"פ פדר"א שם) שתוקעין (רק) בר"ח אלול ובמוצאי יו"כ (שבלי הלקט סוף הל' יו"כ סשכ"ב. ועוד) – הובאו ברד"ל לפדר"א שם (אות יח).

שקודם העבודה בפרטי ענין תקיעת שופר (גם דחודש אלול, שתוקעים י' קולות[13]) — צ"ל נקודת ההתחלה, ה„כלל" שלפני הפרטים, שבו מודגש תוכנם הכללי של הפרטים הבאים אח"כ[14].

דיש לומר שזהו ש„תוקעין להתלמד" — שזהו בדוגמת וע"ד התקיעה אחת שתוקעים בסיום הארבעים יום, וכפי שרואים בפשטות, דכאשר מתחילים לתקוע כדי להתלמד, הרי התחלת ההת־למדות היא, שיוצא קול פשוט (ואח"כ לומדים פרטי הקולות, דתקיעה שברים תרועה) — כי היא נקודת ענין של „כל הקולות" דשופר, הקול פשוט שלמעלה מהמאה קולות דר"ה.

ה. וע"פ הנ"ל, שאין הכוונה ב־„תוקעין להתלמד" רק ההתלמדות כיצד לתקוע כפשוטו (שזה יכולים לעשות גם לפני א' דר"ח אלול), אלא בעיקר — התחלת הענין דצעקת הנשמה, קול פשוט — יובן גם בנוגע לקביעות כזו שא' דר"ח אלול חל בשבת,

דאע"פ שא"א לתקוע כפשוטו, מ"מ, תוכן הענין ד„תוקעין להתלמד" יכולים ולכן גם צריכים גם ביום השבת, ו־כאשר האדם עובד עבודתו בהתאם לתוכן הפנימי דיום השבת, שבת אותיות תש"ב, שהיא תשובה עילאה כנ"ל, הרי מגיע לקול פשוט, מעצם נשמתו. אבל באם ידע בנפשו שמאיזה סיבה שתהי' לא עבד עבודה זו בשבת זו — צריך לעשותה כנ"ל.

ויש לומר, דכאשר חל א' דר"ח אלול ביום השבת, הרי כשם ששבת אהני לענין ר"ח[15], כן הוא לאידך, שסגולת היום דא' ר"ח אלול (היום שעלה משה להר, לדיעה זו שמתחילין לתקוע בא' דר"ח אלול) „אהני", שהתשובה עילאה דיום השבת (בכלל) תהי' באופן נעלה יותר, עד לצעקה פנימית מעצם נשמתו, עד מעין ה„שופר גדול" דלעתיד לבא.

(משיחת א' דר"ח אלול תשמ"ב)

---

13) ב"ח או"ח סתקצ"ב (ע"פ הערוך). וכ"ה מנהג חב"ד. ועוד.

14) ועד"ז הוא במשך כל היום: כלל — מודה אני כו' שהיא הודאה פשוטה: אח"כ עבודה במשך היום בתפלה ותורה — עבודה פרטית: ולאח"ז בסוף היום הכלל שלאחרי עבודה הפרטית — ק"ש שעל המטה, וחותמה „בידך אפקיד רוחי". ואף שבגלוי כלל הראשון הוא הודאה כללית דאפשר לאמרה גם קודם נט"י בידים טמאות כו' (ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה (ובמהד"ב — שם ס"ו. סידור אדה"ז בתחלתו)) — הרי ידוע הטעם לזה בפנימיות הענינים, לפי שהוא שייך להכלל שלמעלה מפרטים, שאין טומאה יכולה להגיע לשם (ראה „היום יום" יא שבט. ונת' בקונטרס ענינה של תורת החסידות סי"א ואילך).

15) ראה זבחים צא, א.